

Ett Birgitta-altare i Provence

Jan Svanberg

Title A Bridget Altarpiece in Provence

Abstract The art collection of the Villa Ephrussi de Rothschild in Saint-Jean-Cap-Ferrat – between Nice and Monte Carlo – includes a large altarpiece with “S. Brigida” in the central panel, sitting with a book in her lap and holding a quill in her right hand, writing down a revelation. She is depicted as a young woman, with blond, uncovered hair – in fact very unlike Saint Birgitta of Sweden (1303–1373) who was a widow when she received her many revelations and is therefore usually depicted with a wimple over her hair whilst recording them. It is Saint Bridget of Ireland (c. 452–523) who is usually shown as a young woman with long hair. But she never had any revelations, and it is argued here that the “S. Brigida” in the triptych is either an intentional synthesis of the two Bridgets, or a contamination. Two small scenes on the predella, with miracles from the legend of Saint Bridget of Ireland, may provide a solution. To the right we see how green grass begins to grow on the altar when Bridget uncovers it, and to the left is shown how – thanks to Bridget’s intercession – the corn can be harvested in spite of a thunderstorm. Behind the kneeling Bridget in the latter scene there is a third person, her hair covered by a hat or wimple, which is interpreted here as Birgitta of Sweden. The seated S. Brigida in the middle panel is flanked by the standing figures of Saint Anthony and Saint Roch; on the predella below are two small scenes from their respective legends.

Keywords Iconography of Saint Bridget, Bridget of Ireland (of Kildare), Birgitta of Sweden, Saint Anthony, Saint Roch, Renaissance altarpiece, Villa Ephrussi de Rothschild

Author Prof. emer. University of Oslo, University of Stockholm

Email jan.viktor.svanberg@tele2.se

ICONOGRAPHISK POST

NORDISK TIDSKRIFT FÖR BILDTOLKNING ➤ NORDIC REVIEW OF ICONOGRAPHY

NR 2, 2014, PP. 5–18. ISSN 2323-5586

I Villa Ephrussi de Rothschild i St Jean-Cap-Ferrat på franska rivieran i Provence, mellan Nice och Monte Carlo, finns en stor tredelad altartavla med “S. Brigida”

nedskrivande en uppenbarelse som mittfigur (fig. 1). Den skall här för första gången få en vetenskaplig presentation.

Villan har ett dominerande läge högt uppe på den udde, som Cap Ferrat utgör, så att man från villan ser Medelhavet långt nedanför på bägge sidor. Charlotte Béatrice de Rothschild av denna ätts franska gren gifte sig vid 19 års ålder med Maurice Ephrussi år 1883. De lät bygga villan och efter makens död 1916 fortsatte Béatrice att samla konst och före sin död 1934 uppdrog hon åt Akademien för de sköna konsterna vid l'Institut de France att öppna ett museum i villan.¹ Här finns framför allt porcelain, möbler och tavlor, främst av det franska 1700-talets stora mästare Boucher, Fragonard, Lancret med flera. Men villans tillformatet största konstverk är den mer än tre meter höga och drygt två meter breda altartavlan med tolv målningar.

S. Brigida i strax under naturlig storlek sitter i mitten och omges av två stående manliga helgon i samma storlek som hon. Nedanför vart och ett av dessa tre helgon finns två små scener ur respektive helgons legend och ovanför vart och ett av dem finns en biblisk gestalt. Altartavlan hänger alldeles innanför entrén, så att den blir det första – och sista – konstverk man ser vid ett besök i denna ståtliga villa, där en stentavla uppsatt av prins Bertil vittnar om att kung Gustaf V gärna vistades där.

Varifrån altartavlan kommer är okänt. Enligt villans *directeur* M. Bruno Henri-Rousseau brukade det gå till så att en järnvägsvagn med antikviteter av olika slag anlände till den närmast belägna stationen, som ligger i den angränsande staden Beaulieu-sur-Mer och där lastades av, varefter villans ägarinna valde ut de föremål hon ville ha. Några anteckningar om de olika föremålens proveniens har man alltså inte i Villa Ephrussi de Rothschild. Däremot har man med hjälp av expertis vid Akademien för de sköna konsterna vid l'Institut de France utifrån altartavlans stil både givit den en ungefärlig datering och skoltillhörighet: den anses tillkommen omkring 1480 som ett arbete av Valencia-skolan.² Innan jag fick veta detta hade jag själv kommit fram till samma datering av följande skäl: Den tron Brigida sitter på är målad i ren renässansstil – se exempelvis på pilasterna som avgränsar tronen i sidled med deras korintiska kapitäl och listen de bär med akantusblad och absidiolens avslutande musselform ovanför hennes huvud. Det är även det perspektiviskt återgivna rutgolvet. Men sengotiska former lever ännu kvar i det i trä skurna masverket såväl ovanför de två manliga helgonen som på den framskjutande baldakinen över Brigi-

Fig. 1. Altartavla med S. Brigida i mitten, flankerad av Sankt Antonius eremiten till vänster och Sankt Rochus till höger. På predellan finns scener ur respektive helgons legend. Ca 1480. Tempera på träpanna. Höjd 333, bredd 203 cm. Proveniensen okänd. Villa Ephrussi de Rothschild, St-Jean-Cap-Ferrat, Frankrike. Foto Hans Aili.

Altarpiece with S. Bridget in the central panel, flanked by S. Anthony to the left and S. Roch to the right. On the predella scenes from the three saints' legends. About 1480. Tempera on panel. Height 333, width 203 cm. Provenance unknown. Villa Ephrussi de Rothschild, St-Jean-Cap-Ferrat, France.

da. Målaren har helt tillägnat sig renässansens stil medan träskäraren ännu använt sengotikens former. Detta leder till en datering av retablet till slutet av 1400-talet. Jag har heller intet att invända mot attribueringen av det till Valencia-skolan.

Retablets hela höjd från och med det i trä skurna understycket till och med fialerna på krönet är 333 centimeter för att vara exakt, och bredden är 203 cm. Det dominerande mittpartiet med tre stora helgonbilder – den i mitten sittande och krönt av en baldakin och de på vardera sidan stående under masverk – är 168 cm högt. Målningarna är utförda i tempera på träpannår.

Låt oss nu granska retablets ikonografi. Det är indelat i inalles tolv bildfält. I de tre stora helt dominerande fälten framställs förutom den tronande Brigida i det bredare mittfältet (69 cm brett) ett manligt helgon i vardera av de något smalare sidofälten (58 cm var): Antonius till vänster och Rochus till höger. Nedanför vart och ett av dessa tre helgon finns två små, 27 cm höga scener ur respektive helgons legend. Ovanför de tre stora helgonbilderna finns i mitten, alltså ovanför Brigida, Gud Fader stående med högra handen höjd till välsignelse och med en gyllene korskrönt världsglob i den vänstra. Han omges av fyra änglar, två på var sida. Till vänster om Gud, alltså ovanför Antonius, knäböjer Maria i en rumsinteriör i väntan på bebådelsen, och till höger – alltså ovanför Rochus – knäböjer ärkeängeln Gabriel i en liknande rumsinteriör med svart- och vitrutigt golv som under Maria. Gabriels ord vid bebådelsen

står skrivna på det språkband, som buktar sig framför honom. Skriften på det börjar framför hans händer, bägge med i talegest höjda pekfingrar, och är alltså skriven baklänges från höger mot vänster. Där står på språkbandets främsta slinga med bakvända bokstäver: GRATIA PLENA DOMINVS TECVM. Vad som står på språkbandets bakersta slinga är oläsligt. Men de läsliga orden på den främsta slingan är just de som Gabriel säger vid bebådelsen enligt Vulgata (Lukas I:28). Efter själva den inledande hälsningen "Ave Maria" följer de citerade orden på främsta slingan. Gabriel säger då enligt vår Bibel 2000: "Var hälsad, du högt benådade! Herren är med dig."

Altartavlans centrala gestalt är Sankta Brigida (fig. 2). Hon framställs som en jungfru utan huvudbonad med sitt långa blonda hår fallande fritt ned över axlarna och är klädd i en blå klänning med ett mönster av stora blommor i vas och upp-till kantad med en bred guldbård. Över den bär hon en fotsid brun mantel med ett gyllene växtmönster av samma typ som klänningens och med blått foder. I sin lyfta högerhand håller hon en fjäderpenna och med den vänstra handen håller hon på neddelen av en bok i sitt knä, så att denna skall förbli uppslagen för att kunna ta emot ytterligare en rad av den uppenbarelse hon håller på att få och nu nedtecknar.

Texten på bokens vänstersida återges nere till vänster på nästa sida (s. 9). Utläst på latin blir den som i mitten, och längst till höger återges den på svenska som i Psaltarens 147:e psalm:

LAVDA * IERVS
ALEM * DOMIN
VM * LAVDA* D
EVM* TVVM
SION * QVON
IAM (...) TAVI*

Lauda, Ierusalem, Dominum!
Lauda Deum tuum, Sion,
Quoniam confortavit seras
Portarum tuarum.

Lova Herren, Jerusalem!
Sion, pris din Gud.
Han gör bommarna för
dina portar starka.

Fig. 2. "S. Brigida", altartavlans mittbild.
"S. Brigida", central panel of the altarpiece.

På bokens högersida fortsätter skriften med en Mariahymn som sjungs till vespern vid Mariahögtider:

AVE * MARIS * ES
TELLA * DEI * MA
TER * ALMA * AT
QVE * SENPER * V
IRGO * FELIX C
ELI * PORTA * S
VMENS * ILLVD

Ave maris stella
Dei mater alma
Atque semper virgo
Felix caeli porta
Sumens illud ave
Gabrielis ore
Fundat nos in pace
Mutans Evae nomen

Var hälsad, havets stjärna
Guds hulda moder
och ständig jungfru,
Himmelens saliga port.
I det du mottager detta "Ave"
från Gabriels mun,
föd oss i frid
i det du vänder namnet "Eva"

Och på nästa sidas översta, delvis synliga rad står: E CRVCE DE... (från korset....)

Att det latinska ordet för stjärna STELLA här felaktigt skrivs ESTELLA tyder på att texten är skriven inom det spanska språkområdet.³

Det är på detta sätt, alltså nedskrivande en uppenbarelse, som vår svenska Sankta Birgitta framställs. Men med undantag för en enda uppenbarelse, som hon fick som flicka, så mottog hon alla sina övriga många hundra uppenbarelsen efter makens död. Därför framställs hon i konsten alltid med den gifta kvinnans och därmed också änkans klädsel, alltså med håret täckt av huvudlin och halslin (*viv* och *vile*), när hon sitter och skriver ned sina uppenbarelsen. Dessutom brukar hon som änka framställas med en omönstrad mörk dräkt. Som ogift med bart hår framställs däremot den Sankta Brigida, det långt tidigare irländska helgon, som vår Birgitta blivit uppkallad efter. Å andra sidan fick det irländska helgonet inte uppenbarelsen, som skrevs ned. Vi kan alltså dra den slutsatsen att den "S. Brigida" som framställs

som mittfigur på altartavlan i Villa Ephrussi de Rothschild antingen är en syntes eller en kontamination av den irländska Brigida och den svenska Birgitta.

Om det är en avsiktlig syntes eller en oavsiktlig kontamination kan vi kanske få svar på vid granskningen av de två små scener, som är målade rakt nedanför den stora helgonbilden.

Den vänstra av dessa bilder framställer ett sädesfält utanför en ringmursomgivnen stad (fig. 3). Ovanför staden skiner solen, som strålar ned mot sädesfältet, där en kvinna i fotsid blå klädnad och gul hatt går framåtböjd för att i detta fina väder skörda den mogna säden. Alldeles till höger om henne ligger Sankta Brigida på knä med händerna sammanlagda i bön. Vi känner igen helgonet på det ungdomliga ansiktet och det långa fritt fallande blonda håret nedanför den gyllene glorian. Här ute på fältet är hon inte så finklädd utan bär en gul klänning och brun mantel, båda utan mönster. Ovanför henne knäböjer en något äldre och klart större kvinna iförd en enkel ljusblå, kortärmad klänning och en

mörkblå huvudduk över håret. Hon böjer högerarmen och håller med handen ett gult, svampliknande föremål mot sin mun och har över huvudet en vidbrättad hatt eller möjligen en gloria. Bakom henne växer buskar och nedanför dem utbreder sig en äng glest bevuxen med träd. På ängen går en man med ryggen mot åskådaren. Över ängens träd hänger mörka åskmoln, som är på väg att skymma solen och ur vilka redan flera blixtrar slår.

Sankta Brigida, Irlands skyddshelgon jämte Sankt Patrik, dog ungefär sjuttioårig 523. Om henne berättar legenden bland annat följande historia. ”En dag, när några bönder var ute för att skära säden, kom ett skyfall. Då bad de Gud och Brigida om hjälp – och just deras åker förblev torr tills säden var bärgad.”⁴ Härmed förklaras det mesta i den aktuella bilden. Ja, allt utom

Fig. 3. Sankta Brigida och skördeundret. Bakom henne synes heliga Birgitta knäböja. Den vänstra av de två små bilderna under den stora Brigida-bilden.

Saint Bridget and the harvest miracle. Behind the Irish saint, Bridget of Sweden is kneeling. Left scene on the predella, beneath the large image of S. Brigida on the central panel.

den stora kvinnan i blå klänning och med ett svåridentifierat föremål, som hon med högra handen håller mot sin mun. Jag kan se två tolkningsmöjligheter i fråga om henne: 1) Eftersom hon har en likadan hatt och en likadan klänning – till och med i samma färg – som den framåtböjda, skördande kvinnan längst till vänster i bilden, kan hon föreställa den som ber Sankta Brigida att just deras åker skall skonas från regnet; 2) Men om det hon har över huvudet istället är en gloria tätt ovanför hustrudo-

Fig. 4. Sankta Brigida vid det grönskande altaret. Den högra av de två små bilderna under den stora Brigida-bilden.

Saint Bridget at the altar with sprouting grass. Right scene on the predella, beneath the large image of S. Brigida on the central panel.

ket bör det vara vår svenska Birgitta. Figurens dominerande storlek och plats i bilden talar för det senare alternativet. I så fall skulle retablets stora mittbild av den unga barhuvade S. Brigida, som ses skriva ned en uppenbarelse, vara en avsiktlig syntes av det irländska och det svenska helgonet.

Den högra lilla bilden (fig.4) nedanför den stora tronande Sankta Brigida föreställer en interiör, där en äldre skäggig man med sin vänstra hand pekar mot en kvinna med hustrudok och gloria, iklädd gul klänning och ljusblå mantel liksom Brigida har i den föregående lilla bilden. Men här står hon intill ett altare, från vilket hon med sin högra hand för undan altarduken, varvid grönt gräs kommer till synes på altarbordet, och mot detta böjer hon huvudet och pekar med sin vänstra hand. Den äldre mannen med grått hår och skägg pekar

med ena handen på Brigida och lägger sin högra hand på den bredvid honom stående unge, slätrakade mannens axel och även denne pekar mot altarbordet. Legenderna berättar att när Brigida blivit nunna (därför har hon här huvudduk) i ett kloster i Meath vid bara 14 års ålder fick en lärjunge till Sankt Patrik se ett under: Han fick se en eldpelare över hennes huvud och när hon bugade sig fick den altaret att grönska.⁵ Det är detta under som avbildas här, fastän eldpelaren saknas. Bakom den unge mannen kommer ytterligare en slätrakad man till synes i dörröppningen. Alla tre

Fig. 5. Sankt Antonius eremiten. Saint Anthony the Hermit.

männen bär baretter och kläder enligt renessansens mode. Bakom helgonet i gyllene klänning står en äldre barhuvad man med grått hår och skägg och håller ut sin högra hand bakom helgonets huvud, ovanför vilket den delvis är synlig. Intill honom står längst till höger i bilden en kvinna i grön klänning och med mörkblått hustrudok över håret och tar sig med högra handen för bröstet. Man kan tänka sig att dessa två närmast bakom Brigida är hennes far och mor och att herrarna, som just kommit in i rummet från andra sidan antingen bara är vittnen till undret eller är friare eller kanske en friare och hans uppmuntrande far som nu pekar på henne. Ty enligt legenden försökte Brigidas far få henne bortgift med en ärlig man, innan hon gick i kloster. Troligast är dock att alla här blott är vittnen till undret.

Att bägge de småfiguriga scenerna under den stora bilden av S. Brigida är hämtade ur det irländska helgonets legend tyder liksom stavningen av namnet Brigida på att det primärt är hon som skildras i bilden. Men det verkar som om vår svenska Birgitta också är med genom uppenbarelsen, som helgonet i huvudbilden håller på att skriva ned. Och sannolikt även i gestalt av den stora kvinnan, som har hustrudok och som med himlavänd blick knäböjer ovanför S. Brigida i den lilla scenen till vänster nedanför den stora Brigidabilden.

Från betraktaren sett till vänster om den stora skrivande Brigida står Sankt Antonius eremiten, som levde i Egypten under fornkristen tid (fig. 5). Enligt legenden, som skrevs av hans vän biskop Athanasi-

Fig. 6. De två små bilderna med scener ur Sankt Antonius' legend under den stora Antonius-bilden. I den vänstra vaktar han får, i den högra ansätts han av djävlar.

Two small scenes from the legend of Saint Anthony, on the predella, beneath the large image of the saint. On the left he is herding sheep, on the right he is beset by devils.

us av Alexandria, föddes han där i en kristen familj år 251 och dog först 356, alltså över hundra år gammal. Han har på bilden långt grått hår och skägg och är iförd en fotsid svart kåpa över sin vita dräkt. Den svarta kåpan är märkt med ett T som den ofta är i bilder av Antonius. Hans högra hand håller i en bok och i andra handen har han en T-formad stav och en klocka såsom han brukar framställas. Antonitermunkarna ringde i en klocka, när de samlade in pengar. Liksom här åtföljs Antonius ofta av en gris, ty antonitermunkarnas svin fick fritt söka sin näring på landsbygden. Nedanför helgonets fötter brinner en eld. Det är en så kallad Antonius-eld.⁶

Den vänstra av de två små scenerna nedanför Antonius föreställer honom som en ung glorieförsedd man klädd i en till varderna räckande grå kolt och med en fotsid röd mantel över axlarna och ryggen (fig. 6).

Han vaktar med en lyft stav i handen de får, som betar på en gräsklädd sluttning utanför en stad till vänster i bilden.

Den högra scenen under Antonius skildrar honom i samma klädsel som i den stora bilden, alltså i en fotsid vit dräkt med svart mantel över. Här hänger ett radband i hans bälte. Han ansätts från alla håll av djävlar, en från vardera sidan och en bakifrån öppnar sina gap och höjer sina klor mot honom. Inför denna attack, som äger rum framför en klippa i ett öde landskap, står Antonius vacklande och lyfter avvärjande sin högra hand. Enligt legenden slog och plågade djävulen och hans anhang honom så hårt, att man trodde han var död och bar bort honom från den öde plats, där angreppet skett, men så fort han kom sig återvände han dit.⁷

Från betraktaren sett till höger om den stora skrivande Brigida står Sankt Rochus

(fig. 7). Han föddes enligt legenden på 1290-talet i en förnäm släkt i Montpellier i södra Frankrike. Vid sin fars dödsbädd lovade han redan som pojke att alltid tjäna Kristus, tänka på de fattiga och sörja för de sjukas och fattigas hospital. När även modern dött begav han sig som pilgrim till Rom. Där härjade pesten och Rochus botade såväl den kardinal i vars hus han fick bo som fattiga och sjuka i staden. Efter tre år begav Rochus sig till Piacenza i norra Italien och botade många pestsmittade även där, tills en ängel uppenbarade sig för honom och förklarade att han själv blivit smittad. Rochus uppträckte då en pestböld på ena benet. Så framställs han också i det aktuella retablet. Han håller pilgrimsstaven i sin högra hand och den vidbrättade pilgrimshatten hänger bakom nacken i ett band om halsen och pilgrimsväskan bär han i bältet. Framför honom står en ängel och pekar på en pestböld på hans ena ben. Hunden längst ner till höger i bilden har följande roll i Rochus legend: För att inte störa de andra patienterna på det sjukhus, där han vistades, lade han sig utanför dess port. Men när förbipasserande fick veta att han hade pesten, drev de ut honom ur staden. Han bodde sedan i en hydda i skogen och dit kom varje dag en hund med ett bröd från sin husses bord och gav Rochus.⁸

Fig. 7. Sankt Rochus. En ängel pekar på den första bölden på hans ben, vilken visar att han smittats av pesten.

Saint Roch (or Rochus). An angel points at the first boil on his leg, showing that he is smitten by the bubonic plague.

Fig. 8. De två små bilderna med scener ur Sankt Rochus legend, under hans stora bild. Till vänster ligger han vid sin grotta, när en ängel kommer med vatten; till höger möter han ett ungt helgon.

Two small scenes from the legend of Saint Roch, on the predella, beneath the large image of the saint. To the left he is lying outside his cave when an angel brings him water, to the right he meets a young saint.

Den vänstra av de två små bilderna nedanför den stora Rochusbilden visar honom vilande på sin mantel i öppningen till den grotta i vildmarken, som utgör hans bostad, sedan han drivits ut ur staden (fig. 8). Ovanför Rochus flyger en ängel fram ur ett moln och pekar ned mot marken med sin högra hand och håller i den vänstra ett lerkrus. Så har konstnären här framställt legendens berättelse om hur Rochus vid sin bostad i vildmarken bad en bön om att få vatten och plötsligt stod där en brunn. Det är alltså mot denna brunn ängeln med vattenkruset pekar.

Den högra av de två små bilderna under den stora Rochusbilden visar tre personer stående på en terrass täckt av ett perspektiviskt väl återgivet golv av svarta och vita plattor. I fonden avgränsas terrassen av en mur ovanför vilken man ser dels överdelen

av en kyrka med fyrkantigt torn och dels två runda torn sticka upp, vilka kan tänkas tillhöra en stadsmur. Till höger om terrassen öppnar sig en fyrkantig port i en minst tvåvåning byggd – man ser nedre delen av en fönsteröppning i andra våningen. Utanför porten står en man i renässansdräkt med stövlar och baret och håller händerna sammanlagda i bön framför bröstet, när han ser två helgon med glorioer mötas till vänster på terrassen. Längst till vänster står Rochus, klädd i fotsid brun livklädnad och röd mantel liksom han är både i den stora bilden ovanför och den lilla bilden till vänster. Enda skillnaden är att här har hans i de bägge tidigare bilderna bruna hår och skägg blivit grå – han är alltså äldre här. Rochus sträcker fram sin vänstra hand mot en inför honom knäböjande ung, slätrakad man, som också har gloria och som

bär någonting, troligen en bok under sin vänstra arm. Ett sådant möte mellan den åldrade Rochus och ett ungt helgon har jag inte kunnat återfinna i hans legend. Den berättar att han som äldre återvände till Frankrike, där han blev tillfångatagen som spion och satt i fängelse i åtta år innan han avled.⁹

Det allra mesta i de 12 bilderna på denna stora altartavla har vi alltså här kunnat tolka utom vem det unga helgonet är som den gamle Rochus möter i den sista lilla bilden. Och vad är det som den svenska Birgitta – om det verkligen är hon – för mot munnen i den vänstra lilla bilden nedanför den skrivande S. Brigida, altartavlans centralgestalt? Har ICO:s läsare svar på någon eller bägge av dessa frågor?

En oväntad upptäckt

Birgittatriptyken, som här för första gången beskrivs vetenskapligt, blev bekant för den svenska birgittaforskningen av en ren slump. I november 2012 deltog Christina och Hans Aili i en författarresa till Provence, arrangerad av Frank Heller-sällskapet. De utnyttjade en fridag för att bl.a. besöka Villa Ephrussi de Rothschild i St. Jean-Cap Ferrat – och där, i villans entré, kunde Hans till sin häpnad känna igen en gammal bekant han aldrig väntat sig att återfinna i Frankrike, nämligen den heliga Birgitta, centralt placerad i en stor altartavla, på väggen mitt emot receptionen. Han hade inget minne av att denna målning beskrivits eller diskuterats av svenska birgittaforskare. Personalen i receptionen visste för övrigt berättat

att bilden av olika experter ansågs föreställa ömsom den heliga Birgitta, ömsom jungfru Maria (två motstridiga uppfattningar som för övrigt återspeglas av olika guideböcker om villan). Vid hemkomsten kontaktades Jan Svanberg, som bara kunde bekräfta att målningen var obekant även för honom.

Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien beviljade i december 2013 ett generöst bidrag som tillät en gemensam studieresa i slutet av mars 2014. Resultatet föreligger härmed. Jan Svanberg har författat huvudtexten, Hans Aili har tagit fotografierna och analyserat de latinska texterna.

Noter

- 1 Demoly et al. 2002, 9 ff.
- 2 Muntlig uppgift från direktören. I den i not 1 nämnda boken om samlingen är Brigida-altaret inte med utan den presenterar i ord och färgbilder endast villan, parken och den rika samlingen av möbler, porslin och målningar från det franska 1700-talet, som ju utgör samlingens tyngdpunkt.
- 3 Detta är påpekat av Hans Aili, professor em. i latin. Han har också svarat för såväl transkriptionerna av som översättningarna från latinet av vad som står i Brigidas bok i denna altartavla. Vi två utgav till Birgitta-jubileet 2003 *Imagines Sanctae Birgittae. The Earliest Illuminated Manuscripts and Panel Paintings Related to the Revelations of St. Birgitta of Sweden*, Vol. I Text – Vol. II Plates, Stockholm 2003.
- 4 Pegelow 2006, 58.
- 5 Ibidem.
- 6 Om Antonius' ikonografi, se Pegelow 2006, 26.
- 7 Hur Antonius ansätts av djävulen och hans anhang, se Jacques de Voragine, ed. 1967, 131.
- 8 Pegelow 2006, 234; Farmer, *The Oxford Dictionary of Saints* 1996, 420 f.; Keller, *Reclams Lexikon der Heiligen und biblischen Gestalten* 1979, 437 f.
- 9 Jag har visat helgonexperten Ingalill Pegelow denna bild och hon kunde inte heller tolka den.

Litteratur

- Bentley, James. *A Calendar of Saints. The Lives of the Principal Saints of the Christian Year*, London 1997.
- Demoly, Jean-Pierre et al. *La Villa Ephrussi de Rothschild*, Paris 2002.
- Farmer, David Hugh. *The Oxford Dictionary of Saints*, 3:rd ed., Oxford and New York 1996.
- Jacques de Voragine, *La légende dorée* (traduction de J.- B. M. Roze), Paris 1967.
- Keller, Hiltgart. *Reclams Lexikon der Heiligen und der biblischen Gestalten. Legende und Darstellung in der bildenden Kunst*, Stuttgart 1979.
- Pegelow, Ingalill. *Helgonlegender i ord och bild*, Stockholm 2006.
- de Waal, Edmund. *The Hare with Amber Eyes. A Hidden Inheritance*. New York 2010.